

Babine

Rođenje djeteta u tradiciji srpskog naroda predstavlja poseban događaj, što potvrđuje i činjenica da je osnovni cilj sklapanja braka u tradicionalnom društvu dobijanje potomaka. Posebnu radost i veselje roditeljima pričinjava rođenje sina, naročito tamo gdje ga nije bilo ili je dugo očekivan, jer dolaskom muškog potomka na svijet otac dobija

nasljednika svoje krsne slave, svoga imena i svoga imanja, slavska svijeća i ognjište neće mu se ugasiti, porod mu neće izumrijeti, sjeme mu se neće zatrti. Sinovi su bili ti koji su roditelje dohranjivali i u starosti im pomagali. Trudne žene uglavnom nisu bile pošteđene svakodnevnih obaveza, pa ih je porođaj često zaticao u nekom poslu ili na putu, te su se nerijetko porađale na njivi, na livadi, u polju ili u šumi. Ukoliko su se porađale u kući, bile su izolovane u posebne prostorije bez prisustva ostalih ukućana, a pri porođaju su im pomagale starije iskusne žene iz domaćinstva ili babice, ukoliko su imale vremena da stignu na porođaj. Period od rođenja djeteta pa do 40 dana u našem narodu je određen kao period babina ili babinja, dok se žena u tom periodu zove babinjara. Po narodnom vjerovanju treća noć od rođenja djeteta je veoma značajna, jer tada dolaze suđenice i određuju sudbinu djeteta. U nekim krajevima, dijete se te noći nosilo u drugu kuću da bi izbjeglo zlu sudbinu, dok se u drugim vodilo računa da dijete bude čisto i uredno, te se pored njega stavljao bosiljak, pogača i drugi darovi, kako bi suđenice odredile srećniju sudbinu djetetu. Vjerovalo se da su u periodu babina porodilja i novorođenče izloženi uticaju porođajnih demona – babica. To su zla bića koja najčešće noću hoće da umore dijete i porodilju, te je potrebno preduzeti mjere kako bi se dijete i porodilja zaštitili od njih. Zato se oni kriju i ne izlaze određeno vrijeme iz kuće, a majka nastoji da se u tom periodu nikako ne odvajaju od djeteta. Babice su posebno opasne noću, tako da porodilja ne izlazi iz kuće nakon zalaska sunca. Čak ni pelene ni krpa za kupanje djeteta (kupača) ne smiju ostati van kuće pošto padne mrak, a ukoliko se to desi potrebno ih je prije ponovne upotrebe protresti iznad ognjišta ili dima tamjana i tako zaštititi od zlih sila. Ni domaća sredina nije bila potpuno sigurna, tako da su je ukućani dodatno osiguravali. Vatra na ognjištu se za vrijeme babina nikada nije gasila, a prostorija u kojoj su boravili majka i dijete morala je biti stalno osvijetljena. Pazilo se, takođe, da nikada ne ostanu sami, te je kraj njih uvijek dežurao neko od ukućana. Da bi se porodilja i novorođenče zaštitili od uticaja zlih sila korištene su i razne zaštitne amajlije magijskog sadržaja, a kao najbolja zaština sredstva smatrani su bijeli luk i crven konac. Radi zaštite pored djeteta su stavljani i grebeni za češljanje vune, trn crnog gloga i razne druge amajlije biljnog, životinjskog i vjerskog porijekla, čiji je sadržaj, a kao najbolja zaštitna sredstva smatrani su bijeli luk i crven konac. Radi zaštite pored djeteta su stavljani i grebeni za češljanje vune, trn crnog gloga i razne druge amajlije biljnog, životinjskog i vjerskog porijekla, čiji je zadatak bio da skrenu pažnju zlih sila sa novorođenčeta. I kađenje prostorija neprijatnim mirisima imalo je zaštitnu funkciju, a zaštita se dodatno ostvarivala i bajanjem i obavljanjem raznih magijskih radnji. Običaj babine pored ovog duhovnog aspekta isprepletenog sa narodnim vjerovanjem ima i socijalni aspekt koji se odnosi na posjete porodilji i novorođenčetu u periodu kada oni ne smiju napuštati dom i donošenje babinjača – hrane i darova majci i djetetu. Koliki

značaj se pripisuje ovim posjetama i darovima novorođenčetu u srpskoj tradiciji vidljivo je iz vjerovanja da lice kome nije poslije rođenja donešena nijedna babinjača neće moći, kad odraste, da se oženi, odnosno da se uda. Takvim osobama su priređivane naknadne babine. U Potkozarju je ustaljen običaj da se posjete porodilji i novorođenčetu obavljaju u dva maha. Prve posjete, odmah poslije rođenja, odnosno najčešće u periodu od 40 dana po rođenju su označene kao male babine. Velike babine se obavljaju i do godinu dana nakon rođenja djeteta i često su vezane sa krštenjem.

Male babine se obavljaju u prvih 6 nedelja nakon porođaja. U njima učestvuju samo žene iz najbliže familije i komšiluka. Budući da je porodilja uglavnom živjela u domu sa suprugovim roditeljima male babine su bile prilika da njeni roditelji i bliža rodbina, vide majku i dijete. Obično iz jednog domaćinstva pođu jedna ili dvije žene. Tom prilikom se priprema babinjač (darovi za majku i dijete) koji se obavezno sastoji od kruha, rakije i soka za majku i 3 poklona za dijete. Vjeruje se da će se dijete kad odraste lakše udati ukoliko na babinama dobije više darova. Često se uz ove, takoreći obavezne, elemente

babinjača na male babine ponesu i pite, uštipci, pile i kolači. Babinjač se stavi u povrazaču i tako odnese na babine. Po ulasku u kuću porazača sa darovima se okači na kvaku vrata sa unutrašnje strane i tri puta zaljulja govoreći jednu od dvije nabrojalice:

Koliko gegica toliko bebica

ili

Kako se ova torba vozala

Tako nam beba prohodala

Poslije toga se porodilji da čaša rakije iz koje će ona malo otpiti, a veći dio prosuti sebi niz njedra, kako bi po narodnom vjerovanju imala dovoljno mlijeka dok doji dijete. Slijedi darivanje djeteta, tako što se darovi stave na kolijevku, nakon čega svi sjedaju za trpezu na kojoj je postavljeno nešto domaćinove hrane i sva hrana koju kolijevku) nakon čega svi sjedaju za trpezu na kojoj je postavljeno malo domaćinove hrane i sva hrana koju su gosti donijeli porodilji, te se časte i vesele prinovi nerijetko po čitav dan. Ukoliko se ne povezuju sa krštenjem velike babine se ne razlikuju mnogo od malih. U tom slučaju one počinju 6 nedelja nakon porođaja, pošto majka i dijete ojačaju, na njih može doći veći dio osoba i ženskog i muškog roda. Ukoliko se povežu velike babine i krštenje roditelji su dužni da obavijeste rodbinu i prijatelje o datumu krštenja djeteta i to najmanje 7 dana ranije da bi se svi stigli pripremiti. Priprema se nešto bogatiji babinjač u kojem pored kruha, rakije i dara za dijete (3 komada) nose i pečeno prase ili ovna sa jabukom u ustima ili na rogovima, kovrtanj od brašna za suve kolače, 2 pite, 3 zdjele kolača (2 slatka i 1 uštipak) i sir ukrašen ekljom. Nakon što se u crkvi obavi krštenje i svi prisutni stignu u domaćinov dom, te nakon ljuljanja povrzače na vratima i darivanja kolijevke svako na njemu namijenjen sto postavlja svoje milošte, a nešto od njih postavlja na domaćinov sto. Tako se svi skupa družu, vesele i pjevaju do duboko u noć proslavljajući ujedno i babine i krštenje najmlađeg člana domaćinstva.

Prof. dr Irena Medar Tanjga